

EHEAROME2020

Rimsko ministarsko priopćenje

PRILOG II.

EUROPEAN
Higher Education Area

bologna
process

ITALIAN **BFUG** SECRETARIAT
2018-2020

Translated within the Erasmus+ project “[IN-GLOBAL Enhancing Knowledge of the EHEA and Global Dialogue](#)” in 2023.

The original version of the Rome Communiqué and its annexes are available on the website of the European Higher Education Area:

<https://ehea.info/page-ministerial-conference-rome-2020>

**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Načela i smjernice za jačanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja unutar europskog prostora visokog obrazovanja (EHEA)

Pripremila Savjetodavna skupina BFUG-a 1 za socijalnu dimenziju

Uvod

Pariškim priopćenjem iz 2018. prepoznata je potreba za usmjeravanjem država članica u pogledu utvrđivanja i provedbe politika unaprjeđenja socijalne dimenzije unutar europskog prostora visokog obrazovanja (EHEA). Ovaj dokument daje pregled ključnih načela i smjernica koje smatramo temeljnim za daljnji razvoj socijalne dimenzije u visokom obrazovanju. U njemu se kao polazna točka uzima definicija socijalne dimenzije utvrđena Londonskim priopćenjem iz 2007., a to je da bi sastav studentske populacije koja pristupa visokom obrazovanju, sudjeluje u njemu te ga završava na svim razinama trebao odražavati heterogenost socijalnih profila društva u cjelini u zemljama EHEA-e. Savjetodavna skupina za socijalnu dimenziju daje šire značenje navedenoj definiciji, proširujući ju na način da naglašava da socijalna dimenzija uključuje stvaranje uključivog okruženja u visokom obrazovanju koje potiče pravičnost i različitost te koje odgovara na potrebe lokalnih zajednica.

Načela i smjernice navedene u ovom dokumentu nadopunjuju strategiju EHEA-e iz 2020. naslovljenu „Širenje sudjelovanja za pravičnost i rast“¹ koju su ministri usvojili u Erevanu 2015. s ciljem daljnjeg jačanja socijalne dimenzije, istodobno pridonoseći poboljšanju kvalitete visokog obrazovanja. Socijalna dimenzija trebala bi ugraditi načela pristupačnosti, pravičnosti, različitosti i uključenosti u sve zakone, politike i prakse koje se odnose na visoko obrazovanje na način da pristup, sudjelovanje, prohodnost i završetak visokog obrazovanja prvenstveno ovise o sposobnostima studenata, a ne njihovim osobnim karakteristikama ili okolnostima koje su izvan neposrednog utjecaja studenata. Imajući na umu navedeno, tijela javne vlasti trebala bi podržati provedbu ovih Načela i smjernica pružanjem pravnog, financijskog, administrativnog i informativnog okvira koji omogućuje pokretanje procesa provedbe na lokalnoj razini. Takvim će se okvirom promicati uključive strategije koje pružaju posebnu potporu studentima iz ranjivih i podzastupljenih skupina te skupina u nepovoljnom položaju², ali i naglašavaju mjere i politike u širem smislu od kojih studentska populacija i zaposlenici na visokim učilištima mogu imati koristi.

Povećano sudjelovanje ranjivih i podzastupljenih skupina te skupina u nepovoljnom položaju u visokom obrazovanju donosi brojne koristi u pogledu smanjenog pružanja usluga socijalne skrbi, poboljšanja zdravlja i većeg društvenog angažmana. Ovim se brojnim koristima podupiru kohezivna i demokratska društva u kojima prevladavaju socijalna pravda, javno dobro, javna odgovornost i društvena mobilnost. Stjecanje kvalifikacija na diplomskoj razini od strane šireg spektra građana dovodi do boljih mogućnosti zapošljavanja, većih primanja te činjenice da se uvažavanje koristi koje donosi visoko obrazovanje prenosi budućim generacijama i njihovim lokalnim zajednicama. Osim ispunjenja obveza koje je preuzela EHEA, primjena holističkog i proaktivnog pristupa poboljšanju socijalne dimenzije visokog obrazovanja ima za cilj ubrzati napredak prema ostvarenju Ciljeva održivog razvoja UN-a.

Ova Načela i smjernice utiru put sljedećem desetljeću EHEA-e kako bi tijela javne vlasti i visoka učilišta ugradila ova načela u temeljne misije visokog obrazovanja: učenje i poučavanje, istraživanje, inovacije, razmjena znanja i informiranje, institucijsko upravljanje i rukovođenje te politike osnaživanja sadašnjih i budućih studenata i osoblja visokih učilišta. Poboljšanje socijalne dimenzije koje nije ograničeno na izradu propisa u vezi povećanja pristupačnosti, već koje stavlja naglasak na koncept „ne ostavljati nikoga iza sebe“, ključan je korak naprijed u nastojanju da ojačamo naša društva i demokracije. Pružanje podrške raznolikim okruženjima za učenje nužno

¹ Dostupno na engleskom jeziku: http://www.ehea.info/media/ehea.info/file/2015_Yerevan/71/5/Widening_Participation_for_Equity_and_Growth_A_Strategy_for_the_Development_of_the_SD_and_LLL_in_the_EHEA_to_2020_613715.pdf

² Glosar pojmova i definicija koji sadrži definicije studenata iz ranjivih i podzastupljenih skupina te skupina u nepovoljnom položaju nalazi se na kraju ovog dokumenta.

je i trebalo bi se smatrati ulaganjem u društvo, dok tijela javne vlasti trebaju preuzeti odgovornost i osigurati da se predložena načela i smjernice razmotre, prilagode nacionalnim okolnostima i provode, kako bi se zajamčila bolja budućnost za naše sustave visokog obrazovanja.

Načela navedena niže u tekstu trebalo bi shvaćati kao izjave na visokoj razini koje čine temelj za razradu različitih politika poboljšanja socijalne dimenzije. Smjernice su preporuke čija je svrha savjetovati donositelje politika o načinu provedbe načela u praksi. Stoga ovaj dokument u cjelini ne treba smatrati kontrolnim popisom, već temeljem za trajno poboljšavanje politika i njihovu učinkovitu provedbu na nacionalnoj i institucijskoj razini.

Načela

- 1. Socijalna dimenzija trebala bi biti u središtu strategija visokog obrazovanja na razini sustava i institucija, kao i na razini EHEA-e i EU-a.** Jačanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja i poticanje pravičnosti i uključenosti kako bi se odrazila raznolikost društva odgovornost je sustava visokog obrazovanja u cjelini i trebalo bi se smatrati trajnom obvezom.

Smjernice:

Strateško opredjeljenje za socijalnu dimenziju visokog obrazovanja trebalo bi uskladiti s konkretnim ciljevima koji se mogu integrirati u postojeće politike visokog obrazovanja ili razvijati usporedno. Ovi bi ciljevi trebali biti usmjereni na širenje pristupa visokom obrazovanju, podršku sudjelovanju u njemu i završetak studija za sve sadašnje i buduće studente.

Proces izrade strategija trebao bi uključivati široki dijalog između tijela javnih vlasti, visokih učilišta, predstavnika studenata i osoblja te drugih ključnih dionika, uključujući socijalne partnere, nevladine organizacije i osobe iz ranjivih i podzastupljenih skupina te skupina u nepovoljnom položaju. Takav široki dijalog treba osigurati izradu uključivih strategija visokog obrazovanja kojima se potiče pravičnost i različitost te koje odgovaraju na potrebe šire zajednice.

- 2. Zakonskim propisima ili strateškim dokumentima trebalo bi omogućiti visokim učilištima da razviju vlastite strategije kako bi ispunili svoju javnu odgovornost prema širenju pristupa visokom obrazovanju, sudjelovanju u njemu i završetku studija.**

Smjernice:

Zakonskim propisima i administrativnim pravilima trebalo bi omogućiti dovoljnu fleksibilnost u izradi, organizaciji i izvođenju studijskih programa kako bi se odražavala različitost potreba studenata. Visokim učilištima trebalo bi omogućiti da organiziraju studije u redovitom i izvanrednom statusu, fleksibilne načine studiranja, kombinirano učenje i učenje na daljinu te priznavanje prethodnog učenja kako bi se zadovoljile potrebe raznolike studentske populacije.

Tijela javne vlasti trebala bi promicati priznavanje prethodnog neformalnog i informalnog učenja u visokom obrazovanju obzirom na njegov pozitivan utjecaj na širenje pristupa, prijelaz i završetak visokog obrazovanja, pravičnost i uključenost te mobilnost i zapošljivost. Priznavanje prethodnog učenja omogućava fleksibilne oblike cjeloživotnog učenja u cjelokupnom obrazovnom sektoru, uključujući visoko obrazovanje. Provedba priznavanja prethodnog učenja zahtijevat će učinkovitu suradnju između sustava visokog obrazovanja, poslodavaca i šire zajednice, a kako bi se to omogućilo, nacionalni kvalifikacijski okviri trebali bi omogućiti transparentno priznavanje ishoda učenja i pouzdane postupke osiguravanja kvalitete.

- 3. Uključivost cjelokupnog obrazovnog sustava trebala bi se poboljšati razvojem koherentnih politika od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, osnovnog i srednjeg odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja i cjeloživotnog učenja.**

Smjernice:

Važno je stvoriti sinergije sa svim razinama obrazovanja i povezanim područjima politike (kao što su financije, zapošljavanje, zdravstvo i socijalna skrb, stanovanje, migracije itd.) kako bi se razvile mjere politike kojima se stvara uključivo okruženje u cijelom obrazovnom sektoru koje potiče pravičnost, različitost i uključenost te odgovara na potrebe šire zajednice.

Politike socijalne dimenzije ne bi trebale podupirati samo sadašnje studente, nego i potencijalne studente u njihovoj pripremi i prijelazu u visoko obrazovanje. Sudjelovanje u visokom obrazovanju mora biti cjeloživotna mogućnost, uključujući odrasle osobe koje se odluče vratiti ili pristupiti visokom obrazovanju u kasnijim fazama života. Uključiv pristup treba uključivati šire zajednice, visoka učilišta i druge skupine dionika kako bi se zajednički stvorili pristupi visokom obrazovanju.

Pravičnost, različitost i uključenost trebali bi imati ključnu ulogu u osposobljavanju učitelja i nastavnika u predtercijarnom obrazovanju.

- 4. Pouzdani podaci nužan su preduvjet za poboljšanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja koje je utemeljeno na dokazima.** Sustavi visokog obrazovanja trebali bi definirati svrhu i ciljeve prikupljanja određenih vrsta podataka uzimajući u obzir osobitosti nacionalnih pravnih okvira. Trebalo bi razviti odgovarajuće kapacitete za prikupljanje, obradu i korištenje takvih podataka radi pružanja dokaza i podupiranja socijalne dimenzije visokog obrazovanja.

Smjernice:

Kako bi se razvile učinkovite politike, potrebno je kontinuirano prikupljati podatke na nacionalnoj razini. U sklopu nacionalnih pravnih okvira takvo prikupljanje podataka trebalo bi pružiti informacije o sastavu studentske populacije, pristupu i sudjelovanju, napuštanju i završetku visokog obrazovanja, uključujući prijelaz na tržište rada nakon završetka studija, kao i omogućiti utvrđivanje ranjivih i podzastupljenih skupina te skupina u nepovoljnom položaju.

Kako bi takvo prikupljanje podataka postalo usporedivo na međunarodnoj razini, trebalo bi raditi na kategorijama za prikupljanje administrativnih podataka koje su relevantne za socijalnu dimenziju na razini EHEA-e putem istraživanja Eurostudent ili sličnih istraživanja. S ciljem racionalizacije procesa i izbjegavanja administrativnog opterećenja javne uprave i visokih učilišta, taj bi rad trebao uzeti u obzir postojeće nacionalne prakse i relevantne postupke prikupljanja podataka.

Takve prakse prikupljanja podataka na nacionalnoj razini mogla bi, kada je to relevantno i potrebno, dopuniti visoka učilišta provedbom dodatnih anketa, istraživanja i analiza kako bi se bolje razumjeli ranjivost, nepovoljni uvjeti i podzastupljenost u obrazovanju te prohodnost studenata kroz obrazovni sustav.

- 5. Tijela javne vlasti trebala bi razviti politike koje omogućavaju visokim učilištima da osiguraju učinkovito savjetovanje i usmjeravanje potencijalnih i upisanih studenata kako bi se proširio pristup visokom obrazovanju, sudjelovanje u njemu i završetak studija.** Te bi usluge trebale biti koherentne u cijelom obrazovnom sustavu, osobito u pogledu prijelaza između različitih razina obrazovanja, obrazovnih ustanova i na tržište rada.

Smjernice:

Tijela javne vlasti trebala bi stvoriti uvjete koji omogućavaju suradnju između različitih javnih ustanova koje pružaju usluge savjetovanja i usmjeravanja zajedno s visokim učilištima kako bi se stvorila sinergija i izbjeglo dupliranje sličnih usluga. Te bi usluge trebale počivati na načelima jasnoće i prilagođenosti krajnjim korisnicima jer ih oni moraju moći lako razumjeti.

U raznolikoj studentskoj populaciji posebnu pozornost trebalo bi posvetiti studentima s fizičkim i psihičkim poteškoćama. Ti bi studenti trebali imati pristup stručnoj potpori kako bi mogli uspješno pristupiti visokom obrazovanju te ga završiti. Poseban naglasak trebalo bi staviti na prevenciju psiholoških poteškoća uzrokovanih organizacijom studija i životnim uvjetima studenata.

Osim toga, tijela javne vlasti trebala bi razmotriti uspostavu institucija koje nalikuju institucijama pravobranitelja koje će imati kapacitet i znanje za posredovanje u sukobima, osobito u vezi s pitanjima pravičnosti koja se mogu pojaviti tijekom pristupanja visokom obrazovanju ili sudjelovanja u njemu, ili sukobima koji ometaju završetak studija.

- 6. Tijela javne vlasti trebala bi visokim učilištima osigurati dostatno i održivo financiranje i financijsku autonomiju, omogućujući im izgradnju odgovarajućih kapaciteta za prihvaćanje različitosti i doprinos pravičnosti i uključenosti u visokom obrazovanju.**

Smjernice:

Sustavi financiranja visokog obrazovanja trebali bi olakšati postizanje strateških ciljeva povezanih sa socijalnom dimenzijom visokog obrazovanja. Visoka učilišta trebalo bi podupirati i nagrađivati za ispunjavanje dogovorenih ciljeva u pogledu širenja pristupa, većeg sudjelovanja u visokom obrazovanju i završetka studija, osobito kada je riječ o ranjivim i podzastupljenim skupinama te skupinama u nepovoljnom položaju. Mehanizmi za postizanje tih ciljeva ne bi trebali imati negativne financijske posljedice za temeljno financiranje visokih učilišta.

Sustavi financijske potpore trebali bi biti univerzalno primjenjivi na sve studente, međutim, kada to nije moguće, sustavi javne financijske potpore studentima trebali bi se prvenstveno temeljiti na potrebama te bi trebali visoko obrazovanje učiniti dostupnim svim studentima, poticati pristup visokom obrazovanju i omogućiti uspješnost u visokom obrazovanju. Ti bi sustavi uglavnom trebali pridonijeti pokrivanju izravnih troškova studija (školarina i nastavnih materijala) i neizravnih troškova (npr. smještaja, koji postaje sve problematičniji za studente diljem EHEA-e zbog povećanih troškova stanovanja, života, prijevoza itd.).

- 7. Tijela javne vlasti trebala bi pomoći visokim učilištima da ojačaju svoje kapacitete u odgovaranju na potrebe raznolikije studentske populacije i osoblja te stvore uključiva okruženja za učenje i uključive institucionalne kulture.**

Smjernice:

Tijela javne vlasti trebala bi podupirati i osigurati odgovarajuća sredstva visokim učilištima za poboljšanje inicijalnog i trajnog stručnog usavršavanja akademskog i administrativnog osoblja kako bi im se omogućilo da rade s raznolikom studentskom populacijom i osobljem na profesionalan i pravičan način.

Kad god je to moguće, vanjski sustavi osiguravanja kvalitete trebali bi se baviti načinom na koji se socijalna dimenzija, različitost, dostupnost, pravičnost i uključenost odražavaju unutar institucionalnih misija visokih učilišta, poštujući pritom načelo autonomije visokih učilišta.

- 8. Programi međunarodne mobilnosti u visokom obrazovanju trebali bi biti strukturirani i provedeni tako da potiču različitost, pravičnost i uključenost, a osobito bi trebali poticati sudjelovanje studenata i osoblja iz ranjivih i podzastupljenih skupina te skupina u nepovoljnom položaju.**

Smjernice:

Međunarodna iskustva stečena tijekom mobilnosti u svrhu učenja poboljšavaju kvalitetu ishoda učenja u visokom obrazovanju. Tijela javne vlasti i visoka učilišta trebala bi svima osigurati jednak pristup mogućnostima za učenje u sklopu nacionalnih i međunarodnih programa mobilnosti u svrhu učenja i osposobljavanja te aktivno raditi na uklanjanju prepreka mobilnosti za studente i osoblje iz ranjivih i podzastupljenih skupina te skupina u nepovoljnom položaju.

Uz daljnju potporu fizičkoj mobilnosti, uključujući potpunu prenosivost financijskih potpora i zajmova diljem EHEA-e, tijela javne vlasti i visoka učilišta trebala bi olakšati uporabu informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) radi potpore kombiniranoj mobilnosti i poticanja internacionalizacije kod kuće uključivanjem međunarodne online suradnje u kolegije. Kombinirana mobilnost predstavlja kombinaciju razdoblja fizičke mobilnosti i razdoblja online učenja. Takva online suradnja može se koristiti za proširenje ishoda učenja i poboljšanje učinka fizičke mobilnosti, primjerice okupljanjem raznolikije skupine sudionika, ili za pružanje šireg raspona mogućnosti mobilnosti.

9. Visoka učilišta trebala bi osigurati da društveni angažman u visokom obrazovanju promiče različitost, pravičnost i uključenost.

Smjernice:

Društveni angažman bi trebalo smatrati procesom u kojem visoka učilišta surađuju s vanjskim dionicima iz zajednice radi poduzimanja zajedničkih aktivnosti koje mogu biti obostrano korisne. Poput politika socijalne dimenzije, društveni angažman trebao bi biti ugrađen u temeljne misije visokog obrazovanja. Društveni angažman trebao bi uključivati poučavanje i učenje, istraživanje, razmjenu usluga i znanja, studente i osoblje te upravljanje visokim učilištima. Takav angažman pruža holističku osnovu koja visokim učilištima omogućuje bavljenje širokim rasponom društvenih potreba, uključujući one ranjivih i podzastupljenih skupina te skupina u nepovoljnom položaju, dok istovremeno obogaćuju svoje temeljne uloge kao što su poučavanje i istraživanje.

Dionici u zajednici (npr. lokalne vlasti, kulturne organizacije, nevladine organizacije, poduzeća, građani) trebali bi moći smisleno surađivati s akterima u visokom obrazovanju kroz otvoreni dijalog. To će omogućiti istinska partnerstva između visokih učilišta i zajednice koja mogu učinkovito rješavati društvene i demokratske izazove.

10. Tijela javne vlasti trebala bi sudjelovati u političkom dijalogu s visokim učilištima i drugim relevantnim dionicima o tome kako se već navedena načela i smjernice mogu primjenjivati i provoditi na nacionalnoj i institucijskoj razini.

Smjernice:

Takav politički dijalog trebao bi omogućiti razvoj svrsishodnih mjera politike kojima bi se trebala poštivati institucionalna autonomija i izbjeći nepotrebno administrativno opterećenje te time omogućiti konkretan napredak prema različitosti, pravičnosti i uključenosti u visokom obrazovanju.

U okviru navedenih načela i smjernica, podrška sustručnjaka i razmjena dobre prakse ključni su među državama članicama EHEA-e kako bi se olakšao napredak prema uključenosti sustava visokog obrazovanja.

Glosar pojmova i definicija³

Ovaj glosar definira tri temeljna pojma u ovom dokumentu, odnosno studente iz podzastupljenih skupina, studente iz skupina u nepovoljnom položaju te studente iz ranjivih skupina. Te definicije ne treba shvaćati kao pravne definicije i stoga nisu u suprotnosti s nijednim važećim pravnim propisom, već služe kao pojašnjenja u odnosu na sadržaj ovih Načela i smjernica.

Studenti iz podzastupljenih skupina:

Skupina studenata smatra se podzastupljenom u odnosu na određena obilježja (primjerice rod, dob, nacionalnost, geografsko podrijetlo, socioekonomski status, etničke manjine) ako je njezin udio među studentima niži od udjela usporedive skupine u ukupnom stanovništvu. To je moguće dokumentirati u trenutku upisa, tijekom studija ili prilikom stjecanja diplome. Pojedinci obično imaju nekoliko obilježja podzastupljenosti, zbog čega bi uvijek trebalo uzeti u obzir kombinacije obilježja podzastupljenosti („međupovezanost“). Nadalje, podzastupljenost može utjecati i na različitim razinama visokog obrazovanja – studijski program, fakultet ili odsjek, visoko učilište, sustav visokog obrazovanja.

Ova definicija nadopunjuje Londonsko priopćenje u kojem se navodi „da bi studentska populacija koja pristupa visokom obrazovanju, sudjeluje u njemu i završava ga na svim razinama trebala odražavati raznolikost našeg stanovništva“, ali ga ne pokriva u potpunosti.

Studenti iz skupina u nepovoljnom položaju:

Studenti iz skupina u nepovoljnom položaju često su suočeni s posebnim izazovima u odnosu na svoje vršnjake u visokom obrazovanju. Ti izazovi mogu poprimiti razne oblike (npr. invaliditet, niski obiteljski prihodi, malo ili nimalo obiteljske potpore, status siročeta, česta promjena škole, problemi s mentalnim zdravljem, trudnoća, nedostatak vremena za učenje zbog potrebe za zarađivanjem za život ili zbog obveze skrbi). Nepovoljan položaj može biti stalan, povremen ili privremen.

Studenti u nepovoljnom položaju mogu biti dio podzastupljene skupine, ali ne nužno. Stoga pojmovi studenti u nepovoljnom položaju i studenti iz podzastupljenih skupina nisu istoznačni.

Studenti iz ranjivih skupina:

Studenti iz ranjivih skupina mogu biti izloženi riziku nepovoljnog položaja (vidjeti gore), a osim toga imaju i posebne potrebe (za zaštitom). Primjerice, zato što pate od bolesti (uključujući mentalno zdravlje) ili zbog invaliditeta, jer se radi o maloljetnicima ili zato što njihova boravišna dozvola ovisi o uspješnosti studiranja (a time i o odlukama pojedinih nastavnika) ili jer su izloženi riziku diskriminacije. Ti su studenti ranjivi u smislu da možda neće moći osigurati svoju osobnu dobrobit ili da se možda neće moći zaštititi od nepravde ili iskorištavanja te im je potrebna dodatna potpora ili pažnja.

³ Ovaj glosar namijenjen je isključivo za potrebe ovih Načela i smjernica.

**Co-funded by
the European Union**

This translation is co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

